

Grażyna Łysikowska,
Aleksandra Nogała¹

Planuję karierę zawodową – wewnątrzszkolny system orientacji zawodowej w Gimnazjum im. Macieja Rataja w Żmigrodzie

„Szkoła nie może być manufakturą produkującą tłumy robotów – przeciętniaków, bo oni zasilą szeregi bezrobotnych. Szkoła powinna odkrywać najmocniejsze strony każdego ucznia i rozwijać je”

Umiejętność planowania kariery zawodowej warunkiem osiągnięcia sukcesu i wymogiem współczesnego świata

Szybko zmieniająca się rzeczywistość stawia wyzwania przed wszystkimi, ale w szczególnie trudnej sytuacji znajduje się młode pokolenie. Z jednej strony młodzież nastawiona jest na osiągnięcie życiowego sukcesu, z drugiej strony nie jest do tego przygotowana. Tu rodzi się konieczność stworzenia warunków do osiągnięcia sukcesu na miarę możliwości każdego młodego człowieka. Do tego zobowiązane jest starsze pokolenie. Dorośli, którzy w znaczący sposób wpływają na kształtowanie się poglądów i postaw młodzieży wiedzą, że do podjęcia decyzji mających istotny wpływ na dalsze życie wymagane jest dobre przygotowanie. Wynika stąd konieczność umiejętnego współtowarzyszenia młodzieży w procesie podejmowania decyzji zawodowej, jako jednej z istotniejszych na drodze do sukcesu. Najkorzystniej byłoby zacząć tzw. „wychowanie do działalności zawodowej” już od początku nauki szkolnej, a nawet wcześniej ukształtować pozytywny stosunek do pracy poprzez przykład rodziców. W kolejnych etapach przygotowania do wyboru zawodu powinna wspomóc młodzież szkoła i współpracujące z nią instytucje. Pomoc, jaką dorośli mogą zaoferować uczniom, dotyczy umiejętności gromadzenia i systematyzowania informacji o zawodach, rynku pracy, możliwościach kształcenia, a także wprowadzenia w dziedzinę poznawania samego siebie i tworzenia realistycznej samooceny.

Szczególne pomoc powinna być skierowana do uczniów gimnazjum, którzy muszą podjąć decyzję sięgającą swymi skutkami daleko w przyszłość, a szukają porady i pomocy najczęściej u rodziców, a także nauczycieli i wychowawców. Oczekują często wskazania określonej drogi życiowej, gdyż sami nie mają jeszcze wystarczającej wiedzy o świecie i trudno im dokonać obiektywnej samooceny. Nie może to oznaczać przeniesienia decyzji na osoby dorosłe, na których ciąży jednak obowiązek takiego przygotowania uczniów, aby ich uczestnictwo w procesie wyboru zawodu było świadome i dojrzałe. Ważne jest, aby nauczyciel-wychowawca wprowadził uczniów w dziedzinę dokonywania wyborów i podejmowania ważnych decyzji, a także zachęcał ich do aktywnego

¹ Grażyna Łysikowska, nauczyciel języka polskiego w Gimnazjum w Żmigrodzie; Aleksandra Nogała, nauczyciel matematyki w Gimnazjum w Żmigrodzie.

poznawania własnych preferencji zawodowych i pobudzał do twórczej pracy nad sobą. Spełnieniu takich zadań szkoły ma służyć realizacja Programu Orientacji Zawodowej. Mamy nadzieję, że dzięki niemu ukształtujemy aktywnego młodego człowieka, otwartego na zmieniającą się rzeczywistość, gotowego do podejmowania nowych wyzwań, śmiało patrzącego w przyszłość.

Obowiązujące akty prawne dotyczące udzielania uczniom pomocy w wyborze zawodu i kierunku kształcenia

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty wraz z późniejszymi zmianami.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. Nr 11, poz. 114).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz (Dz.U. z 2004 r. Nr 89, poz. 845).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 maja 2001r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. Nr 61, poz. 624, Dz. U. Nr 10 2002 r. poz. 96, Dz.U. Nr 146, poz. 1416, Dz.U. Nr 66, poz. 606).

OPIS PROGRAMU

Przejście młodzieży do nowej szkoły, podjęcie decyzji o wyborze zawodu jest trudnym etapem w ich życiu, ponieważ muszą sobie z nim poradzić w niespokojnym okresie adolescencji, a nie zawsze mogą liczyć na pomoc dorosłych. Diagnoza sytuacji szkolnej uczniów, rozmowy z rodzicami, nauczycielami i pedagogiem szkolnym pokazują, iż młodzież zmieniając szkołę ma duże kłopoty adaptacyjne związane z wejściem w nową, nieznaną strukturę organizacyjną i społeczną. Problem ten jest szczególnie widoczny w naszej szkole, gdzie ponad połowa uczniów pochodzi z małych, wiejskich środowisk.

Kolejnym problemem dorastającej młodzieży jest wybór zawodu, co również jest niezwykle trudnym procesem dla naszych uczniów. W naszej szkole dominują uczniowie ze środowisk wiejskich (około 60%), którzy często nie są świadomi możliwości tkwiących w nich samych i przyjmują taki stan rzeczy za naturalny. Obserwowana bierność uczniów z tych środowisk jest wypadkową postaw i oddziaływań ich najbliższego środowiska. Proponowane w programie przedsięwzięcia pozwalają na lepsze przyjrzenie się sobie, analizę swoich mocnych i słabych stron, zainteresowań oraz cech osobowościowych ważnych przy podejmowaniu decyzji. Ankieta przeprowadzona wśród uczniów naszej szkoły potwierdziła potrzebę wprowadzenia skoordynowanych działań mających na celu systemową pomoc uczniom w wyborze dalszej drogi kształcenia i zawodu. Ankietowani wskazali na niewystarczającą ilość informacji dotyczących wyboru zawodu. Istnieje więc konieczność zapewnienia profesjonalnej pomocy zwiększającej trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych, która będzie zmniejszała koszty psychiczne wynikające z niewłaściwych wyborów. Zaproponowane w tym programie zajęcia mają za zadanie

dostarczyć młodzieży oraz ich rodzicom wiedzy pozwalającej na świadomy i racjonalny wybór form dalszego kształcenia oraz podjęcia decyzji dotyczących wyboru zawodu oraz wspomóc nauczycieli w pracy z takimi uczniami.

Obszary działania: praca z klasą (z uczniem), praca z rodzicami, praca z nauczycielami.

PLAN REALIZACJI PROGRAMU

(trzy moduły w trzyletnim cyklu kształcenia)

MODUŁ I

Jaki jestem? (stworzenie uczniom warunków do lepszego poznania swojej osobowości i odpowiedzi na pytania)

- ❖ Co najbardziej lubię robić?
- ❖ Co mnie naprawdę pasjonuje?
- ❖ W jakich sytuacjach mam najwięcej energii?
- ❖ W jakich dziedzinach życia czuję się najlepiej?

MODUŁ II

Kim będę?

- ❖ W jakich dziedzinach życia gospodarczego i społecznego widzę siebie w przyszłości?
- ❖ Jaki zawód uważam za najbardziej interesujący?
- ❖ Co według mnie znaczy „interesująca praca”? Jakie warunki musi spełniać taka praca?

MODUŁ III

Co mogę?

- ❖ Gdzie mogę kontynuować naukę po ukończeniu szkoły?
- ❖ Jaką wybrać szkołę. Jaki wybrać zawód ?
- ❖ A może założę własną firmę? (spotkanie z ludźmi, którzy z sukcesem założyli i prowadzą własną firmę)
- ❖ Może potrzebuję specjalistycznej wiedzy?
- ❖ Gdzie mogę uzyskać pomoc?

GŁÓWNE CELE PROGRAMU

- Przygotowanie młodzieży gimnazjum do podjęcia decyzji o dalszym kształceniu i przyszłej aktywności zawodowej;
- Wyposażenie uczniów w umiejętności służące podejmowaniu właściwych decyzji życiowych, określeniu własnych predyspozycji i zainteresowań, radzenia sobie w sytuacjach trudnych.
- Przygotowanie rodziców do efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych.
- Tworzenie i systematyczna aktualizacja własnej bazy edukacyjno-informacyjnej z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego.
- Pomoc nauczycielom w realizacji tematów związanych z wyborem zawodu w ramach programu "Planuję karierę zawodową".
- Współpraca z instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system orientacji.
- Organizowanie spotkań z przedstawicielami szkół średnich.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

a) Uczniowie

- Poznanie siebie, samodiagnoza preferencji i zainteresowań zawodowych;

- Kształtowanie umiejętności planowania dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego i kontynuowania nauki w szkołach programowo wyższych;
 - Podejmowanie decyzji zawodowych i edukacyjnych;
 - Kształtowanie odpowiedzialności za własny rozwój zawodowy;
 - Kształtowanie umiejętności określania swoich celów życiowych, mocnych i słabych stron, sprawnego komunikowania, autoprezentacji;
 - Określenie swojego potencjału jako podstawy do kształtowania przyszłości;
 - Uświadomienie uczniom konieczności konfrontowania wiedzy o zawodach z wiedzą o sobie;
 - Wyrobienie w uczniach pozytywnych postaw wobec pracy;
- b) Rodzice
- Dostarczenie aktualnych informacji i wiedzy o zawodach, rynku pracy i edukacji;
 - Dostarczenie wiedzy o dziecku, jego umiejętnościach, preferowanych wartościach, zdolnościach, zainteresowaniach, mocnych i słabych stronach;
 - Zapoznanie rodziców z problematyką wyboru zawodu i możliwościami dalszego kształcenia;
 - Dostarczenie informacji o ścieżkach edukacyjnych, przeciwwskazaniach zdrowotnych;
- c) Nauczyciele
- Uświadomienie nauczycielom konieczności wplatania w treści przedmiotowe tematyki z zakresu orientacji zawodowej;
 - Pomoc nauczycielom w realizacji tematów z zakresu problematyki wyboru zawodu i możliwości kształcenia w ramach lekcji przedmiotowych;
 - Wypracowanie materiałów pomocniczych do prowadzenia zajęć z orientacji zawodowej na godzinach wychowawczych i spotkaniach z rodzicami.

CHARAKTERYSTYKA GRUPY

Do programu zostaną włączeni wszyscy uczniowie Gimnazjum im. Macieja Rataja, ich rodzice oraz nauczyciele. W naszej szkole dominują uczniowie ze środowisk wiejskich (około 60%), którzy często nie są świadomi możliwości tkwiących w nich samych i przyjmują taki stan rzeczy za naturalny. Obserwowana bierność uczniów z tych środowisk jest wypadkową postaw i oddziaływań ich najbliższego środowiska, stąd też konieczność objęcia pomocą również rodziców. Można zauważyć dużą grupę rodzin z długotrwałym bezrobociem, w których dominuje zniechęcenie, bierne oczekiwanie na pomoc z zewnątrz. Istnieje niebezpieczeństwo, że dzieci z takich rodzin również mogą mieć trudności na rynku pracy. Naszą młodzież charakteryzuje nieumiejętność wyrażania uczuć, własnego zdania, nieadekwatność reakcji do sytuacji, brak świadomości ważności zaspakajania potrzeb wyższego rzędu. Młodzież ze środowisk wiejskich często usprawiedliwia taki stan rzeczy gorszymi warunkami i możliwościami startu w porównaniu z uczniami z miasta. Głównym zadaniem szkoły wobec tych uczniów staje się stwarzanie warunków wyrównywania szans rozwoju każdego ucznia na miarę jego możliwości. Uzyskanie wiedzy na swój temat to początek nowego sposobu myślenia, który należy u uczniów pobudzić. Bazując na zainteresowaniach oraz słabych i mocnych stronach każdego ucznia, należy ukierunkować go na wybór dalszego kształcenia i przygotować do podjęcia decyzji o wyborze zawodu.

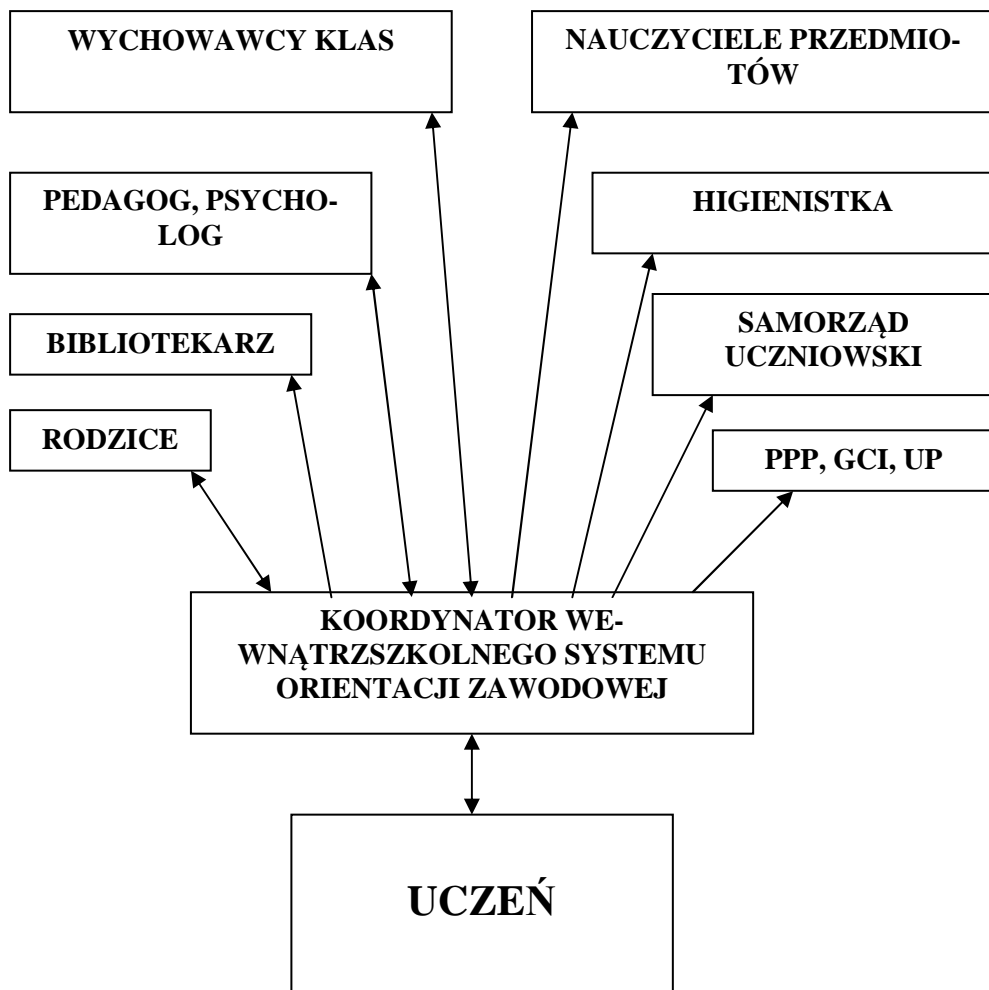
CZAS I MIEJSCE REALIZACJI: Zaplanowane przedsięwzięcia będą realizowane w Gimnazjum im. Macieja Rataja w trzyletnim cyklu kształcenia (2006-2009).

FORMY REALIZACJI

- a) *Praca z uczniami:* indywidualna; grupowa;
- b) *Praca z rodzicami:* grupowa; zbiorowa;
- c) *Praca z nauczycielami* (WDN, udostępnianie materiałów, zajęcia pokazowe): grupowa, zbiorowa.

METODY PRACY: wykład; dyskusja; praca z różnymi źródłami informacji (tekst, projekcje audiowizualne); ćwiczenia; burza mózgów; ankieta; kwestionariusze; metody sytuacyjne; wycieczka; warsztaty; drama, inscenizacja; gry dydaktyczne (symulacyjne, decyzyjne); metaplan.

**DZIAŁALNOŚĆ WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU
ORIENTACJI ZAWODOWEJ**

Osoby realizujące i wspierające: pedagog szkolny; psycholog szkolny; wychowawcy; nauczyciele przedmiotów; nauczyciel – bibliotekarz; higienistka szkolna; rodzice; Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żmigrodzie; Powiatowy Urząd Pracy – filia w Żmigrodzie; Gminne Centrum Informacji w Żmigrodzie.

HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU W TRZYLETNIM CYKLU KSZTAŁCENIA

Lp.	Zadanie	Formy realizacji	Realizatorzy
UCZNIOWIE			
KLASA I – JAKI JESTEM?			
1.	Poznaję siebie: - zainteresowania - uzdolnienia - temperament - umiejętności - osobowość	Godziny wychowawcze: - ankieta „Co wolisz?”; - Kwestionariusz skłonności zawodowych; - Karta zainteresowań; - Karta ćwiczeń – temperament - rozmowy indywidualne z uczniami	Wychowawcy Pedagog Psycholog
2.	Jak rozmawiać, aby się porozumieć? – negocjacje zamiast kłótni	Godziny wychowawcze, program „Wśród przyjaciół”	Wychowawcy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
3.	Skłonności zawodowe, a zainteresowania przedmiotami szkolnymi	Godziny wychowawcze: - ćwiczenie - <i>szeregowanie przedmiotów szkolnych</i>	Wychowawcy
4.	Pracuję w zespole	Godzina wychowawcza, lekcje	Wychowawcy, nauczyciele przedmiotów
5.	Asertywność - akceptacja siebie i akceptacja innych	Godzina wychowawcza (drama, ćwiczenia symulacyjne)	Wychowawcy, pedagog szkolny
6.	Poznajemy zawody	Lekcje przedmiotowe, godziny wychowawcze, wycieczki, tworzenie teczek zawodoznawczych	Nauczyciele, koordynatorzy, wychowawcy
KLASA II – KIM BĘDĘ?			
1.	Bezrobocie - przyczyny i skutki	Lekcje WOS, spotkanie z przedstawicielem RUP	Nauczyciel WOS-u, RUP w Żmigrodzie
2.	Praca w życiu człowieka	Godzina wychowawcza, lekcje WOS – u	Wychowawcy, nauczyciel WOS-u
3.	Jak osiągnąć sukces życiowy?	Godzina wychowawcza, spotkanie z „ludźmi sukcesu”	Wychowawcy, koordynatorzy

4.	Moje zdrowie – moja przyszłość	Spotkanie z higienistką	Higienistka
5.	Jak trafnie podejmować decyzje?	Godzina wychowawcza: - pogadanka, - drzewo decyzyjne, - praca w grupach.	Wychowawcy
6.	Poznajemy zawody	Lekcje przedmiotowe, godziny wychowawcze, wycieczki, tworzenie teczek zawodoznawczych	Nauczyciele, koordynatorzy, wychowawcy
7.	Samoświadomość własnych umiejętności i możliwości, a wybór zawodu	Godzina wychowawcza: - ćwiczenia - testy	Wychowawcy
8.	Radzę sobie ze stresem	Godzina wychowawcza, spotkanie z psychologiem	Wychowawcy, psycholog
KLASA III – CO MOGĘ?			
1.	Wybieram szkołę i zawód.	Spotkania z: - przedstawicielami szkół średnich - pracownikiem GCI - udział w targach edukacyjnych	Koordynatorzy, wychowawcy
2.	Co wybrać?	-konsultacje indywidualne -udostępnienie materiałów w bibliotece szkolnej - program „Ja w przyszłości”	Koordynatorzy, nauczyciele biblioteki, PPP
3.	Jak szukać pracy?	- zajęcia internetowe - spotkanie w GCI	Nauczyciel informatyki, bibliotekarz, koordynatorzy
4.	Jak przygotować odpowiednie dokumenty?	Lekcje WOS –u	Nauczyciel WOS-u
5.	Zakładamy firmę - samodzielna działalność gospodarcza.	Lekcje WOS –u	Nauczyciel WOS-u
6.	Osoba przedsiębiorcza. Kto to taki?	Godzina wychowawcza, lekcje WOS-u	Wychowawcy, nauczyciel WOS-u
7.	Poznajemy lokalny rynek pracy	Spotkanie z pracownikiem RUP	Koordynatorzy
8.	Zawody XXI wieku	Lekcje przedmiotowe, godziny wychowawcze, wycieczki, tworzenie teczek zawodoznawczych	Nauczyciele, koordynatorzy, wychowawcy

RODZICE			
1.	Wprowadzenie w problematykę orientacji zawodowej	Spotkanie z Radą Rodziców	Koordynatorzy
2.	Rodzice – pierwsi doradcy zawodowi	Warsztaty	Koordynatorzy
3.	Omówienie wyników realizacji programu „Ja w przyszłości”	Konsultacje indywidualne	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
4.	Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego i sieć szkół średnich	Spotkania z rodzicami Tablica informacyjna Konsultacje indywidualne	Wychowawcy Koordynatorzy
NAUCZYCIELE			
1.	Wprowadzenie w problematykę orientacji zawodowej	Spotkanie z Radą Pedagogiczną	Koordynatorzy
2.	Nauczyciel doradcą zawodowym ucznia	Szkolenie Rady Pedagogicznej w ramach WDN-u	Koordynatorzy
3.	Prowadzenie zajęć dydaktycznych z elementami orientacji zawodowej	Lekcje przedmiotowe	Nauczyciele przedmiotów
4.	Zgromadzenie i udostępnienie materiałów służących realizacji programu	Teczka z materiałami – konspekty, ankiety, kwestionariusze, foliogramy, programy komputerowe, literatura	Koordynatorzy, nauczyciel biblioteki
5.	Jak realizować program orientacji zawodowej?	- Spotkania z zespołami przedmiotowymi - Konsultacje indywidualne	Koordynatorzy

SPODZIEWANE EFEKTY PROGRAMU

- łatwy dostęp do informacji edukacyjnej i zawodowej – dla uczniów, nauczycieli oraz rodziców;
- stworzenie na terenie szkoły pełnej bazy informacji edukacyjnej i zawodowej oraz zapewnienie jej systematycznej aktualizacji;
- poszerzanie edukacyjnych i zawodowych perspektyw uczniów;
- świadome, trafniejsze decyzje edukacyjne i zawodowe młodzieży;
- świadomość konieczności i możliwości zmian w zaplanowanej karierze zawodowej;
- mniej niepowodzeń szkolnych, zniechęcenia, porzucania szkoły a potem pracy, jako konsekwencji niewłaściwych wyborów;
- zapewnienie ciągłości działań orientacyjno-doradczych szkoły i koordynacji zadań wynikających ze statutu szkoły;

EWALUACJA

Tak jak przy realizacji każdego przedsięwzięcia konieczne jest badanie efektywności prowadzonych działań. Jeszcze przed wdrożeniem programu została sprawdzona zasadność jego realizacji. Dzięki zajęciom prowadzonym w czasie praktyk w ramach studiów „Szkolny doradca zawodowy” z modułu „Jaki jestem?” zauważyliśmy duże zainteresowanie uczniów tą tematyką. Młodzież aktywnie pracowała, zadawała wiele pytań, prosiła o kolejne spotkania poświęcone tematyce wyboru zawodu. Zbyt małe zaspokojenie potrzeb uczniów w zakresie przygotowania do wyboru zawodu potwierdziła również ankieta, w której młodzież wskazała na konieczność systematycznych działań w każdej klasie, które pomogą w podjęciu decyzji. Z dużym zainteresowaniem spotkało się szkolenie dla nauczycieli w ramach WDN-u – „Nauczyciel doradcą zawodowym ucznia”. Nauczyciele zwrócili uwagę na potrzebę nasilenia działań związanych z planowaniem kariery edukacyjnej i zawodowej ucznia. Prosił o pomoc w merytorycznym przygotowaniu do zajęć z orientacji zawodowej, stąd też wdrożenie naszego programu spotkało się z aprobatą Rady Pedagogicznej.

Monitoring programu prowadzony będzie poprzez obserwację, rejestrowanie przebiegu podejmowanych działań oraz dokonywanie okresowej analizy planowanych zadań. Koordynatorzy programu będą monitorować całościowy przebieg realizacji programu poprzez analizę dokumentacji, rejestrację potrzeb nauczycieli, uczniów i ich rodziców w zakresie realizacji i planowania działań. Ewaluacja programu następuje poprzez systematyczne zbieranie informacji o przebiegu, właściwościach i wynikach realizacji programu przy wykorzystaniu różnorodnych metod i technik badawczych: ankiety, wywiady, obserwacje rozmowy, analiza dokumentów. Koordynatorzy przygotowują i przedstawiają na posiedzeniu Rady Pedagogicznej i Rady Rodziców raport z przebiegu realizacji programu, który pozwoli na doskonalenie działań z uwzględnieniem aktualnych potrzeby młodzieży oraz na efektywniejsze sterowanie programem orientacji zawodowej w przyszłości.

BIBLIOGRAFIA

- G. Sołtysińska, J. Woroniecka (red.), *Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu*, KOWEŻiU, Warszawa 2003.
- Orientacja szkolna i zawodowa w gimnazjum. Rola nauczyciela*, MEN.
- Materiały metodyczno-dydaktyczne do planowania kariery zawodowej uczniów*, KOWEŻiU, Warszawa 2006.
- Materiały z zajęć aktywizujących do samodzielnego wyboru zawodu dla uczniów gimnazjum i liceum; studia podyplomowe „Szkolny doradca zawodowy”*.
- A. Krajna, L. Ryk, K. Sujak-Lesz (red.), *Edukacja zawodoznawcza i edukacja projekcyjna w szkole*, Centrum Edukacji Nauczycielskiej, Wrocław 2005.